

ДОНЕЦЬКИЙ ІНСТИТУТ РИНКУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ (ДІРСП)

**МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ
І ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА**

Збірник наукових праць

Серія: Економіка і менеджмент

Випуск 6

Донецьк 2012

ББК 65.9 (4 Укр)

З-41

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ДІРСП: «Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні і психологічні проблеми розвитку суспільства»: Серія «Економіка і менеджмент». Випуск 6. – Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. – 200 с.

ISBN 978-966-317-187-6

Засновник і видавець: Донецький інститут ринку та соціальної політики

ББК 65.9 (4 Укр)

Редакційна колегія

Борещка Н. П. – голова редакційної колегії, Алейнікова Г. М., Комар Ю. М., Нестерцов В. Д., Апилат О. В., Горбань С. М., Кравченко Є. В., Крапивіна Г. О., Охотнікова М. М., Черкіс Л. Г., Черніченко Г. О., Черниш О. І., Шапоренко О. І., Шелегеда Б. Г.

ЗБІРНИК № 11

суспільні науки

Серія «Економіка і менеджмент»

Редакционная колегия

Борещкая Н. П., Алейникова Г. М., Комар Ю. Н., Нестерцов В. Д., Апилат Е. В., Горбань С. Н., Кравченко Е. В., Крапивина Г. А., Охотникова М. Н., Черкис Л. Г., Черниченко Г. А., Черныш Е. И., Шапоренко О. И., Шелегеда Б. Г.

Засновник і видавець:

Page back Editorial board

Boretskaya N. P., Aleinikova G. M., Komar U. N., Nestertsov V. D., Apilat E. V., Horban S. N., Kravchenko E. V., Krapivina G. O., Okhotnikova M. N., Tcherkis L. G., Tchernichenko G. O., Tchernush O. I., Chaporenko O. I., Shelegeda B. G.

Адреса: вул. Ф. Зайцева, 46а, м. Донецьк, 83086

Тел: 345-26-04

Факс: 387-23-40

E-mail: donimsp@rambler.ru

Черніченко Г. О.

Заст. гол. редактора: Алейнікова Г. М.

Тел. 095-058-50-19

Черніченко Г. О.

ISBN 978-966-317-187-6

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ І
ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Збірник наукових праць

Серія: Економіка і менеджмент

Випуск 6

Видання зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво серії КВ № 9241 від 11.10.2004 р.

Згідно з постановою Президії ВАК України № 1-05/3 від 14 квітня 2010 р. збірник включено до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата економічних наук (Бюлетень ВАК України № 5, 2010 р.)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Донецького інституту ринку та соціальної політики (протокол № 4 від 27. 11. 2012 р.)

Адреса редакції: Донецький інститут ринку та соціальної політики, вул. Ф. Зайцева, 46 А, м. Донецьк, 83086.

Статті надруковано мовою оригіналу.

Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакції.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	10
Алейнікова Г. М., Головчан А. І.	
Сучасні тенденції розвитку світового ринку туристичного бізнесу	10
Афендулова М. Є.	
Формування ринку послуг екологічного страхування в Україні	14
Борецька Н. П., Єловіч Л. Ф.	
Проблеми та пріоритети сучасної економічної політики розвитку українського суспільства	19
Борзенко В. М.	
Методичні підходи до визначення сутності промислових об'єднань в Україні	27
Деречинський Ю. Н., Токарева Г. В.	
Максимізація процентного прибутку комерційного банку як критерій ефективності управління залученими ресурсами	33
Дуднік В. В.	
Підходи до визначення сутності трудового потенціалу регіону	37
Івашина Ю. В.	
Сучасні аспекти розвитку світового ринку готельного господарства	44
Коваль Л. П.	
Щодо використання терміну «безпека» в економіці	51
Колеснікова-Стейнруд О. В., Дудка Л. Д.	
Мінімальний споживчий кошик і проблеми відтворення робочої сили в Україні	55
Кравченко Є. В., Кулікова Н. В.	
Економічне управління екологізацією діяльності промислового підприємства	65
Кретиніна Л. В.	
Особливості корпоративної власності в сучасних транснаціональних структурах України	72
Орленко О. В.	
Регіональна спеціалізація і диверсифікація сировинних зон виробництва круп'яних культур	79
Охотнікова М. М., Афендулова М. Є.	
Зайнятість і безробіття населення Донецької області	84
Сухаревська І. В.	
Диспропорції та проблеми розвитку внутрішнього споживчого ринку: регіональний аспект	88
Ткачова С. С.	
Удосконалення концепції «ланцюга формування цінності» суб'єкту бізнесу	94
Фокіна Мезенцева К. В.	
Підвищення ефективності соціально-економічної діяльності регіону: аспекти регіональних економічних диспропорцій у контексті концепції маркетингу регіону	101
Швець Н. В., Боброва А. В.	
Прикладні питання управління відтворенням основних засобів підприємства	109

Орленко О. В., к.е.н., доц.

(Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон)^{2*}

РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ І ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СИРОВИННИХ ЗОН ВИРОБНИЦТВА КРУП'ЯНИХ КУЛЬТУР

Розглянуто економічні та регіональні особливості створення сировинних зон виробництва круп'яних культур в Україні. Висвітлено комплекс заходів щодо підвищення ефективності створення сировинних зон продукції круп'яної галузі.

Ключові слова: круп'яна галузь, сировинна зона, виробництво, експорт.

В статье рассмотрены экономические и региональные особенности создания сырьевых баз производства крупяных культур в Украине. Отражен комплекс мероприятий по повышению эффективности создания сырьевых зон продукции крупяной отрасли.

Ключевые слова: крупяная отрасль, сырьевая база, производство, экспорт.

The economic and regional features of creation of raw materials base of production of groats in Ukraine are considered. The complex of measures on the increase of efficiency of creation of raw materials base of groats industry products is reflected.

Keywords: groats industry, raw materials base, production, export.

Постановка проблеми. Виробництво і споживання круп'яних продуктів є однією з головних умов розвитку круп'яної галузі. На сучасному етапі в період здійснення економічних реформ продовольча проблема посідає одне з провідних місць. Формування ринкових відносин у круп'яній галузі ґрунтується на визначенні напрямів спеціалізації виробництва шляхом економічної оцінки місцевих природно-економічних ресурсів, можливостей участі в обміні результатами діяльності продовольчих комплексів та умов поліпшення структури й обсягів харчування населення [6]. У той же час перехід економіки країни на ринкові засади супроводжується значними трансформаційними зрушеннями, падінням обсягів виробництва та реалізації круп'яних культур, продукції переробки круп'яних зернових, зниженням показників ефективності розвитку круп'яної галузі, диспропорціями у співвідношенні попиту і пропозиції круп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування сировинних зон виробництва круп'яних культур висвітлені в наукових працях вчених-економістів. До найбільш відомих належать наукові праці А. Алтухова, М. Гладія, В. Дем'яненка, М. Лобаса, П. Саблука, В. Свірідова, В. Ситника, Л. Худолій, О. Шпичака, М. Щура та ін. Проте комплексному дослідженню аспектів формування ринку круп'яних культур приділено недостатньо уваги. Особливо актуальною ця проблема є сьогодні – в період реформування агропромислового комплексу.

Мета статті. Україна входить до трійки найбільших світових виробників гречки. В виробництві проса вона посідає десяте місце у світі. Формування сировинних зон виробництва та функціонування ринку зерна круп'яних культур країни потребує врахування не тільки природно-економічних факторів, але і відповідного рівня розвитку ринку певного регіону. Це потребує розробки науково обґрунтованих рішень як складової загальноукраїнського ринку круп'яних культур. У таких умовах особливої актуальності набуває обґрунтування і практичне застосування економічних важелів формування ринку зерна круп'яних культур, виявлення закономірностей і тенденцій розвитку, опрацювання пропозицій щодо перспектив та напрямів його ефективного функціонування, що значною мірою обумовило вибір теми.

Виклад основного матеріалу. Виробництво круп'яних культур у 2011/2012 маркетинговому році зросло на 228 тис. порівняно з 2010/2011 р. Результативна державна стратегія спрямована на підтримку вітчизняного виробника, забезпечення українських аграріїв посівним матеріалом та агрохімією перед початком весняно-польових робіт та посівної кампанії сприяла зростанню вирощування круп'яних. У 2010/2011 р. урожай гречки склав 191,7 тис. т (табл. 1), а у 2011/2012 р. виробництво цієї культури збільшилось до 275,7 тис. т. Ця кількість не задовольнила внутрішній попит. Відповідно до прогнозів виробництво проса порівняно з минулим роком збільшилось на 43 тис. т, а вівса – на 81 тис. т [2].

Таблиця 1

Виробництво гречки за 2011 р. [1]

Регіони, області	Усі категорії господарств			
	Посівна площа, тис. га	Зібрана та обмолочена площа, тис. га	Валовий збір, тис. ц	Врожайність, ц з 1 га
Україна	303,2	275,7	3172,5	11,5
АР Крим	-	-	-	-
Вінницька	25,9	24,3	330,7	13,6
Волинська	3,2	3,3	28,6	8,7
Дніпропетровська	11,7	11,0	92,1	8,4
Донецька	9,3	8,7	80,5	9,2
Житомирська	10,6	10,5	109,0	10,4
Закарпатська	0,4	0,3	4,1	15,3
Запорізька	2,0	2,3	18,4	8,1
Івано-Франківська	4,6	4,4	48,9	11,0
Київська	19,2	18,6	271,8	14,6
Кіровоградська	20,1	18,8	213,0	11,4
Луганська	6,2	4,5	37,6	8,3
Львівська	7,9	7,5	84,5	11,3
Миколаївська	10,9	9,8	108,7	11,1
Одеська	4,2	3,6	24,5	6,8
Полтавська	18,7	14,0	162,7	11,6
Рівненська	5,9	5,7	48,1	8,4
Сумська	27,3	25,6	315,3	12,3
Тернопільська	20,0	17,4	183,4	10,5
Харківська	25,8	22,6	344,3	15,2
Херсонська	1,3	1,4	9,8	6,8
Хмельницька	34,4	34,3	334,0	9,7
Черкаська	12,5	9,7	114,8	11,8
Чернівецька	0,9	0,7	5,4	8,2
Чернігівська	20,1	16,7	202,3	12,1
на 01.12.2010р.	-	191,7	1501,1	7,8

Дефіциту зернових і круп'яних культур у 2010/2011 маркетинговому році в Україні не було, крім гречаної крупи. За рахунок власного виробництва Україна повністю забезпечила внутрішні потреби у споживанні зерна. Виробники з початку сезону отримали можливість придбавати гречку необхідними обсягами, а формування цін відбувалося за базовим принципом: чим більше зерна, тим нижче ціни.

У 2010/2011 маркетинговому році мала місце підвищена увага була до ринку гречки і гречаної крупи з боку уряду, який певною мірою викликав напруження в роботі підприємств круп'яної галузі. Більшість учасників ринку у вказаний період чекали тільки одного – появи на ринку зерна гречки врожаю 2012 р., оскільки посівні площі у 2012 р. за рекомендацією держави багато аграріїв збільшували.

Прибирання гречки у 2011 р. було завершено на площі 303,2 тис. га (100 % плану). Валовий збір склав 3172,5 тис. ц культури при середній врожайності 11,5 ц/га. У 2010 р. було отримано 191,7 тис. т гречки при середній врожайності 7,8 ц/га, валовий збір склав 1501,1 тис. ц.

Найбільше посівних площ мала Хмельницька область – 34,4 тис. га гречки, що дало 334 тис. ц. валового збору при 9,7 ц з 1 га врожайності зернової гречки. Протилежна тенденція простежується в Закарпатській області, яка збирила 4,1 тис. ц гречки, тобто найменший врожай. А Херсонська область посідає 22 місце у рейтингу областей України за посівними площами гречаної зернової. Окрім збільшення посівних площ під зерновою (в 2011 р. вона склала 303,2 тис. га проти 224,5 тис. га в 2010 р.), під час дозрівання посівів склалися сприятливі погодні умови.

Валовий збір гречки у 2010 р. і 2011 рр. має значний позитивний показник: у 2010 р. – 1501,1 тис. ц, а у 2011 – 3172,5 тис. ц (рис. 1). На тлі гречаної кризи у 2010 р. приріст у 2 рази валового збору гречки у 2011 р. зменшив напруження державної влади України і споживачів на внутрішньому ринку. Позитивний результат став можливим завдяки врожаю гречки Вінницької, Київської, Сумської, Харківської та Хмельницької областей.

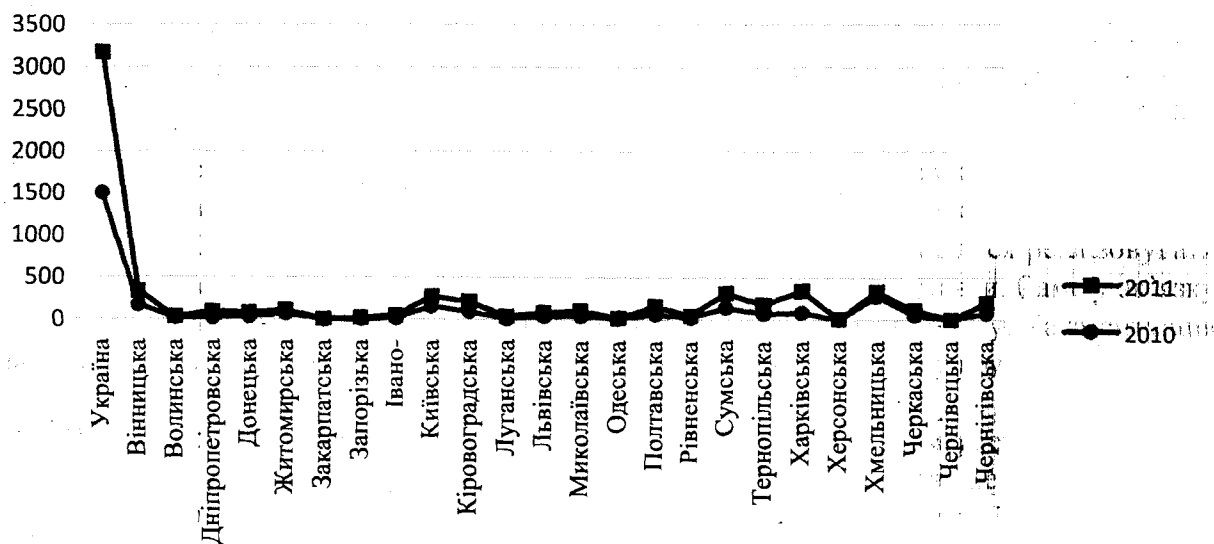

Рис. 1. Валовий збір гречки (2010-2011 рр.), тис. ц [1]

Присутність на ринку досить великої кількості пропозицій зернової відбилася і на цінах. Із серпня відмічалася досить динамічне зниження цін попиту і пропозиції на гречку. У кінці вересня 2010 р. ціни досягли свого мінімуму, аграрії відмовлялися реалізовувати зерно гречки за цінами нижче 4500 грн/т без урахування вартості доставки. Саме у зв'язку з цим виробники вимушені були на 200-500 грн/т збільшити ціни попиту. Така ситуація дала можливість виробникам почати роботу з виробництва гречаної крупи, яку в кінці минулого сезону замінили китайською крупкою [3].

На експортному ринку гречаної крупи впродовж 2010/2011 маркетингового року в Україні неофіційно було заборонено вивезення продукції. Митні органи не давали дозволу на вивезення крупи. У кінці вересня ці обмеження було скасовано. Ряд виробників сформував про початок постачань готової продукції на світовий ринок. Почали поновлюватись канали реалізації в ряді країн Європи, СНД, Прибалтики, США, Канаді. Діапазон цін, які озвучувалися на ринку в цей період, склав 850-1100 дол./т.

Разом з похваленням ринку зерна гречки те саме стало відбуватися з гречаною крупою. Динаміка зниження відпускних цін була характерна і для ринку готової продукції. Якщо на початку сезону 2011/2012 маркетингового року на ринку відзначався певний ажіотаж попиту на гречану крупу, у вересні цього ж року темпи реалізації знизилися, проте попит залишився задовільним.

Просо вирощують переважно в степу завдяки його посухостійкості. Рис росте на зрошувальних землях АР Крим, Херсонської, Одеської та Миколаївської областей [4]. Виробництво круп розглянемо на прикладі Херсонської області (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво круп за видами у Херсонській області, т [1]

Вид	2007	2008	2009	2010	2011
Крупи всього	12589	13047	13376	15644	16721
У тому числі:					
крупи з пшениці	3802	3441	2714	801	681
з пшениці твердої	335	213	74	49	97
з пшениці м'якої	3467	3228	2640	752	584
крупи з інших зернових і гранули зернових	5231	5865	7338	11843	12092
крупи пшонані	54	66	139	182	310
крупи гречані	128	101	370	316	208
крупи кукурудзяні	59	53	37	66	37
крупи рисові	4867	5109	6411	11134	11380
крупи просові	304	272	226	102	113
крупи перлові	178	131	102	91	69

У 2009 р. значно більше, ніж у 2008, 2007 р., вироблено рису – 6411 т (у 1,4 раза більше). За рахунок зниження врожайності виробництво всіх інших культур зернової групи (крім кукурудзи) проти 2007, 2008 р. зменшено: пшона – на 22,6%, гречки – на 21,6, проса – на 36,9%. Скорочення виробництва кукурудзи на крупу (на 8,5%) зумовлено зменшенням зібраної площі при зростанні врожайності з 46,9 до 50,1 ц з 1 га.

Виробництво круп у 2007-2009 рр. зображено графічно на рис. 2.

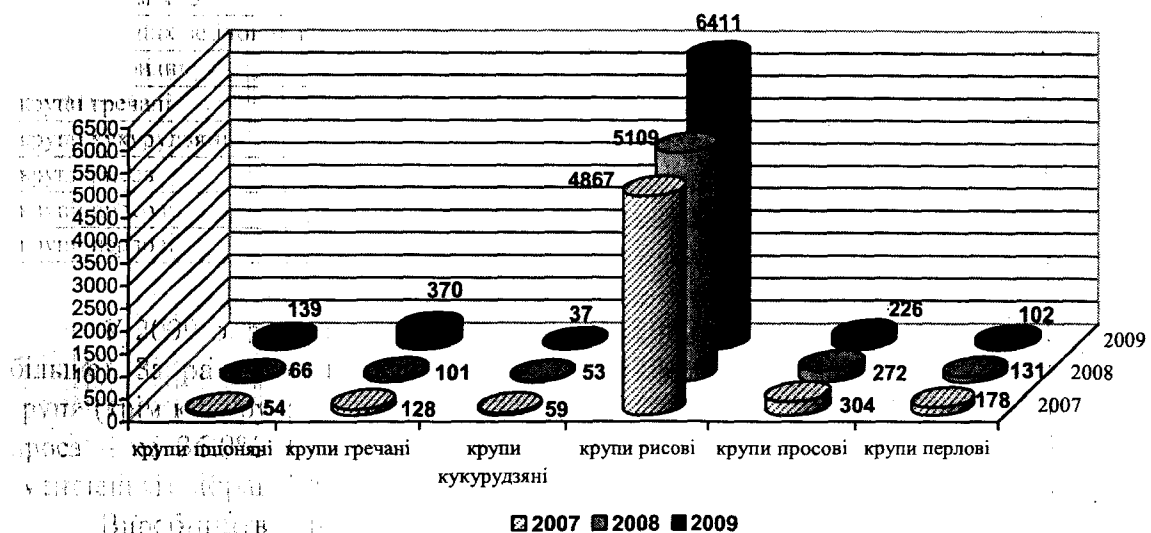

Рис. 2. Виробництво круп у Херсонській області за 2007-2009 рр., т

Для формування ринкових відносин потрібен перехід від адміністративних, централізовано встановлених цін на крупі, до гнучкого ринкового механізму ціноутворення, який ураховує попит і пропозицію та спрямований на підтримку цінової рівноваги між ними [5]. Це передбачає наявність ринкової системи цін, яка здатна ефективно обслуговувати виробництво на попит споживача. Хоча в більшості країн із високорозвинутим круп'яним господарством ціни на зерно регулюються державою, проте вільне ціноутворення на круп'яному ринку є необхідним елементом його функціонування.

Висновки. Формування круп'яного ринку як на регіональному рівні, так і країни в цілому передбачає перш за все розвиток горизонтальних зв'язків, що спираються на ринкову інфраструктуру, яка дозволяє підтримувати і відповідно регулювати ринкові відносини в круп'яному господарстві. У зв'язку з цим виникає необхідність розвитку нових елементів ринкової інфраструктури з наданням їм необхідної правової та економічної сили.

Створення умов для сировинних зон круп'яного ринку потребує використання комплексу заходів, що регулюють процес переходу на ринкові відносини й одночасно дозволяють формувати та розвивати його із властивими йому елементами: свободою підприємництва, правом виробника розпоряджатися своєю продукцією, і доходами, конкуренцією, ліквідацією монополізму, ціноутворенням залежно від попиту і пропозиції тощо.

У сучасних умовах ринок круп'яних культур виступає як об'єктивна необхідність, що дозволяє поліпшити забезпеченість країни зерном за рахунок власного виробництва, підвищити його ефективність. Проте орієнтація круп'яного господарства на ринкові відносини, як засіб автоматичного вирішення всіх його проблем, найближчими роками не зможе радикально змінити стан справ у виробництві, збуті й використанні зерна, оскільки ще повністю не сформована законодавча і нормативна база.

Література

1. Веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Бойко В. І. Виробництво зерна: агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / В. І. Бойко, Т. І. Лосицька // Інформаційно-аналітичний збірник. – К., 2010. – Вип. 4. – С. 278-294.
3. Лукінов І. І. Ринкові реформи у подоланні кризи / І. І. Лукінов // Економіка України. – 2011. – № 1. – С. 4-17.
4. Саблук П. Т. Зернові колізії, або чому й донині на цьому важливому сегменті продовольчого ринку не простежується чітка цінова політика / П. Т. Саблук // Зерно і хліб. – 2009. – № 2. – С. 4-5.
5. Худолій Л. Економічний механізм формування та функціонування ринку зерна в Україні / Л. Худолій. – К.: ІАЕ, 2010. – 211 с.
6. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / за ред. О. М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2010. – 585 с.

ДОНЕЦЬКИЙ ІНСТИТУТ РИНКУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Наукове видання

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ І ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Збірник наукових праць
Серія: «Економіка і менеджмент»
Випуск 6

Відповідальний за
підготовку та випуск:

Алейнікова Галина Матвіївна

Комп'ютерна верстка
Комп'ютерний набір:

Федоренко Сергій Вікторович
Ахмедзянова Валерія Ріф'янівна

Підп. до друку 25.12.2012. Формат 60x84 1/8. Папір офісний.
Друк цифровий. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 23,3.
Обл. вид. арк. 15. Зам.20052013. Наклад 100 пр.

Видавниче підприємство «Східний видавничий дім»
(Державне свідоцтво № ДК 697 от 30.11.2001)
83086, г. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80
e-mail: svd@stels.net

Надруковано у ТД «Дружба»
м. Донецьк, бул. Пушкіна, 23
тел./факс (062) 304-44-25